

Laczkovits-Takács Tímea

Idősügy a győri Egészséges Városok Program tükrében

Elderly Policy in the Framework of the Healthy Cities Project in Győr



Összefoglalás

Győr város humánszolgáltatási modelljének egyik meghatározó pillérét jelentik a WHO Egészséges Városok Program (EVP) keretében nyújtott szolgáltatások. A tanulmány feltárja a Győri EVP sajátosságait és működési kereteit. A szerző kutatási eredményeinek ismertetése során külön kitér azokra a programokra, szolgáltatásokra, intézményesült keretekre, melyek különös figyelmet szentelnek az időseknek és az egészséges idősödésnek.

Journal of Economic Literature (JEL) kódok: H75, I15, I18, I19

Kulcsszavak: Győr humánszolgáltatási modellje, Egészséges Városok Program, egészséges idősor, idősbarát város

Summary

The services provided under the WHO Healthy Cities Project constitute a pillar in the human services plan of Győr. In this paper the characteristics and the operational framework of the WHO Healthy Cities Project implemented in the city of Győr are described. The research focuses on programmes and institutional frameworks that pay special attention to elderly people and healthy ageing.

Journal of Economic Literature (JEL) codes: H75, I15, I18, I19

Keywords: human services model in Győr, Healthy Cities Project, healthy ageing, age-friendly city

LACZKOVITS-TAKÁCS TÍMEA, PhD-hallgató, Széchenyi István Egyetem, Regionális- és Gazdaságtudományi Doktori Iskola (takacs.timea@sze.hu).

BEVEZETÉS

Győr Megyei Jogú Város humánszolgáltatási modellje, mely a kutatás tárgyát képezi, négy pilléren nyugszik. A szociálpolitikai pillér az önkormányzat által ellátott kötelező és önként vállalt feladatok összességét jelenti a helyi szociális ellátórendszer keretein belül. Ehhez szorosan kapcsolódik a modell másik területe, a lakásügy, mely többek között kiterjed az önkormányzati tulajdonban lévő lakások hasznosítására, illetve lakás célú támogatások biztosítására. A harmadik meghatározó elem az egészségügyi alapellátás körébe tartozó önkormányzati feladatok biztosítása. A helyi egészségügyi ellátórendszerhez kapcsolódva a negyedik pillér az Egészséges Városok Program keretében nyújtott szolgáltatások, kezdeményezések, melynek egy szegmensével részletesen foglalkozik a tanulmány. Az Egészséges Városok Program tevékenysége rendkívül szerteágazó, számos szolgáltatást nyújt a város lakossága számára, a legkülönbözőbb célcsoportokat szólítva meg, melyek közül különös figyelmet szentelnek a városban élő időseknek. A tanulmány az EVP rövid bemutatása mellett részletesen kitér a program időszügi vonatkozásaira.

SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

Győr humánszolgáltatási modelljének alapja, mozgatórugója a győri önkormányzat rendkívül aktív szerepvállalása a modell különböző területein. A város erős gazdasági bázisához kapcsolódva számos kutatás zajlott az elmúlt időszakban. Több kutatás foglalkozott a győri modellel, bemutatva az egyetem, az ipar és a város szoros együttműködési folyamatait (Rechnitzer et al., 2016). A Győri Együttműködési Modell egyik legújabb vizsgálata kiemelte, hogy a szoros együttműködés nemcsak a város, hanem a régió versenyképességének növelésében és az infrastruktúra fejlesztésében is meghatározó szerepet tölt be (Fekete, 2018a). A Győrben zajló folyamatok további vizsgálatai a gazdasági kormányzás felé való elmozdulást azonosították (Fekete, 2018b). A győri modell meghatározó szereplői a városban tevékenykedő vállalatok, melyek vizsgálata szintén népszerű kutatási téma volt az elmúlt években. Czakó és Hajdu-Smahó vizsgálatai a vállalatok nyitottságát elemezték (Czakó–Hajdu-Smahó, 2014), míg Reisinger a vállalatok kapcsolati hálóját térképezte fel (Reisinger, 2014b). A gazdaságfejlesztési tevékenységet folytató szervezetek gazdasági fejlődéshez való hozzájárulása is vizsgálódások tárgyát képezte (Reisinger et al., 2017). A területitőke-vizsgálatok szintén alátámasztották, hogy a helyi gazdaság együttműködési rendszerei nagymértékben hozzájárulnak a város gazdaságának fejlődéséhez (Czakó–Dőry, 2016). A területi tőke elméletét alapul véve elemzi Rechnitzer a város fejlődésének szakaszait, valamint a gazdasági, a kulturális és a társadalmi tőke helyi sajátosságait (Rechnitzer, 2016). Az elmúlt évek egyik legjelentősebb kutatása (Győri Járműipari Körzet kutatás) keretében elméleti és gyakorlati úton is feltérképezték, hogy egy dinamikusan fejlődő szektor, Győr esetében a járműipar milyen hatással van a városra. A kutatás többek között kiemelten foglalkozott a város jövőképe alakulásával stratégiai dokumentumok vizsgálata révén (Fekete, 2014).

Győr humánszolgáltatási modelljéhez szorosabban kapcsolódó témák győri vonatkozása is a tudományos érdeklődés középpontjában állt az elmúlt években. A közszolgáltatások területi és szervezeti hatékonyságára és releváns győri példák bemutatására irányult Dusek egyik kutatása (Dusek, 2014). A Győrben élők alapvető szükségleteinek feltérképezése a város humánszolgáltatást végző intézményei számára fontos információkkal szolgálhatnak az igények alakulásának felismeréséhez és új megoldások megfogalmazásához (Nárai, 2014a). További kutatás érintette a győriek magasabb rendű aktivitási szükségleteit, melyből kiderült, hogy egy prosperáló térségben, mint Győrben is erőteljes egyenlőtlenségek figyelhetők meg (Nárai, 2014b). A humánszolgáltatási modell egészségügyi és Egészséges Városok Program pilléréhez kapcsolódva külön kutatás vizsgálta a győri lakosság egészségi állapotát és egészségtudatosságát (Kovácsné, 2014). A helyi együttműködések vizsgálata nemcsak a gazdasági szektor kapcsán került előtérbe, hanem a helyi szociális ellátórendszer tekintetében is izgalmas kutatási témaként jelent meg (Budai, 2014), de nemcsak a városi szintéren, hanem tágabb, a győri várostérség szociális együttműködéseinek feltérképezése (Budai–Puli, 2014), valamint a szociális intézményrendszer szereplőinek hálózati struktúrájának elemzése terén is (Csizmadia, 2014). Több empirikus kutatás elemezte a helyi társadalom dimenzióit (Tóth–Ditrói, 2014), a győri városrészek és lakóövezetek társadalmi tagozódását (Páthy, 2014), valamint a győri identitást, háttértényezőit (Bugovics, 2014) és a győriek társadalmi részvételének jellemzőit (Reisinger, 2014a).

A helyi kötődésű, Győr humánszolgáltatási modelljéhez kapcsolódó szakirodalmi hivatkozások mellett érdemes kitérni az Egészséges Városok mozgalom és az idősügy kapcsolódási pontjaira, szakirodalmi hátterére is. Az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) megfogalmazásában már a 20. században elkezdődött a hosszú élet forradalmának nevezett demográfiai változás, mely megfogalmazás arra utal, hogy mind az idős emberek aránya, mind abszolút száma az egész világon drámai szinten növekszik. A születéskor várható átlagos élettartam húsz évvel növekedett 1950 és 2000 között, és további tíz évvel való növekedés valószínűsíthető 2050-re. Ez azt is jelenti, hogy a 2000-ben közel 600 millió 60 éven felüli idős ember száma 2050-re mintegy 2 milliárdra növekszik majd. Globális szinten a hatvanévesek és 60 év feletti aránya 2000 és 2050 között megduplázódik (10%-ról 21%-ra), míg a gyermekek aránya egyharmadával csökken (30%-ról 21%-ra) (United Nations, 2002). A demográfiai forradalom kihívásait felismerve, az ENSZ egy szerteágazó együttműködési keret kialakítását kezdeményezte az idősügy tekintetében. 1989-ben Bécsben rendezte meg az első öregeddel foglalkozó világkonferenciát, melynek elsődleges küldetése fórumot biztosítani egy nemzetközi cselekvési program elindításához, melynek célja a gazdasági és szociális biztonság garantálása az idős emberek számára, valamint a világ társadalmainak ösztönzése arra, hogy fogalmazzanak meg válaszokat az előregedő népességgel járó kihívásokra és az idős emberek speciális igényeire (United Nations, 1983). A világkonferencián elfogadták az Nemzetközi Idősügyi Cselekvési Tervet, az első nemzetközi idősüggyel foglalkozó dokumentumot, mely 62 ajánlást fogalmazott meg számos területet érintve, többek között az egészség és táplálkozás, idős vásárlók védelme, lakhatás és környezet, család, szociális jólét, foglalkoztatás stb. témakörben. Az ENSZ Közgyű-

lése 1991-ben október elsejét az Idősek Világnapjává nyilvánította, továbbá megfogalmazta az idősekre vonatkozó alapelveit, melyek szerint olyan, idősekre irányuló társadalmi beavatkozásra van szükség, amely az emberek egész élete során biztosítja a függetlenséget, a részvételt, a gondoskodást, az önmegvalósítást és a méltóságot (United Nations, 1991). Az 1999-es évet pedig az Idősek Nemzetközi Évének szentelte. 2002-ben Madridban rendezték meg a soron következő idősügyi világkonferenciát, ahol elfogadták a Madridi Nemzetközi Idősügyi Cselekvési Tervet, mely több száz ajánlást tartalmaz az alábbi három kiemelt témakörhöz kapcsolódva: idős emberek és a fejlődés; időskori egészség és jóllét fejlesztése; támogató környezet biztosítása (United Nations, 2002). Az Egészségügyi Világszervezet (WHO) 2002-ben publikálta az idősügyi politikát meghatározó alapdokumentumát (*Active Ageing – Policy Framework*). A dokumentum igazi áttörést jelentett az idősügyi politikák alakításában, ugyanis először gondolkodik az idős emberről a maga emberi teljességében, hangsúlyozva, hogy a figyelmet nem csupán az egészségügyi és szociális vonatkozásokra kell leszűkíteni, hanem az emberi élet kiteljesedésére kell fordítani (81/2009. (X.6.) OGY határozat). 2002-től a WHO munkája, tevékenysége tehát az aktív idősödés fogalma köré épült, az egészség, a társadalmi részvétel és biztonság lehetőségeinek optimalizálási folyamatára a megfelelő életminőség biztosítása érdekében (WHO, 2002). Az aktív idősödés fogalmát a 2015–2030-as időszakban az egészséges idősödés váltotta fel, mely az időskori jóllétet biztosító funkcionális képességek fejlesztésére és megtartására irányuló folyamat (WHO, 2015).

Magyar viszonylatban az idősügyet alapjaiban meghatározó dokumentum a 2009-ben elfogadott Idősügyi Nemzeti Stratégia, melynek legfontosabb célja, hogy az idős ember mint a társadalom megbecsült tagja ne legyen magányos, egészségesen, biztonságban és védettségben élhessen (81/2009. (X.6.) OGY határozat). A stratégia továbbá megfogalmazza, hogy egy korszerű, a gazdasági, társadalmi és demográfiai változásoknak megfelelő időspolitika kialakítása és szisztematikus megvalósítása csakis a legszélesebben értelmezett együttműködésen alapulhat, az állam, az önkormányzatok, a civil szervezetek, az egyházak, a profitorientált szervezetek, az informális közösségek és az érintettek részvételével.

A társadalom elöregedése folyamatos kihívást jelent az aktív társadalomnak, de nemcsak a szociális és az egészségügyi ellátórendszer szempontjából, ezért a WHO ajánlása szerint a kormányoknak és az önkormányzatoknak fel kell készülni arra, hogy az elöregedés hatásait kezelni tudják (327/2007. (XI.15.) GYŐR MJV Kgy. sz. határozat), emellett a megfelelő életminőséghez szükséges feltételek kialakítása az önkormányzatok felelősége is, melyhez szükséges az idős emberek iránti szolidaritást biztosító szemlélet kialakítása is (31/2010. (II.25.) GYŐR MJV Kgy. sz. határozat).

EGÉSZSÉGES VÁROSOK PROGRAM GYŐRBEN

Az Egészséges Városok Program és azon belül a WHO programiroda működtetése az önkormányzat önként vállalt feladata, melyet az önkormányzati feladatkatalógusban az egészségügyi feladatok között találunk meg. Bár az EVP több szálon kapcsolódik

az egészségügyi pillérhez, az általam felállított győri humánszolgáltatási modellben külön pillérként azonosítom be rendkívül szerteágazó tevékenysége miatt.

Az Egészséges Városok mozgalom az ENSZ Egészségügyi Világszervezetének kerekein belül, 1986-ban indult 11 város részvételével. A nemzetközi projekt legfőbb célja annak demonstrálása volt, hogy az Egészséget Mindenkinek stratégia a gyakorlatban, a települések szintjén is működik, mely gyakorlat során kiemelt figyelmet szentel annak, hogy az egészségfejlesztésbe szükséges bevonni az egészségügyön kívüli szektorokat, az önkormányzatokat és a helyi társadalom különböző közösségeit is. Ez egyúttal azt is jelentette, hogy a korábban az egészségügy privilégiumaként számon tartott egészségnevelés helyett olyan egészségmegőrzési stratégia kidolgozását irányozta elő, mely több ágazat együttműködésén alapul. Továbbá külön hangsúlyt helyezett arra is, hogy a részt vevő városok a döntéshozatali folyamataiban is érvényesítsék az egészség szempontjait. Az Egészséges Városok megközelítésének tehát fontos eleme az a felismerés, hogy az egészség nem egyenlő az egészségüggyel, és az egészséget nem csupán önmagában az egészségügy és az egészségügyi ellátórendszer határozza meg, hanem számos társadalmi tényező is befolyásolja (Wilkinson–Marmot, 1998), az egészségi állapotot ugyanis mindössze 15-20%-ban meghatározó tényező, míg a fennmaradó mintegy 80% más szektorok kompetenciája. Mindez azt is jelenti, hogy az egészség fejlesztése nem elsősorban az egészségügyi szektor feladata, hanem szükséges a civil, a magán-, az állami és önkormányzati szektor, valamint közösségek és önkéntesek bevonása is. Fontos a helyi közösségek bevonása a célkitűzések megvalósításába, az állampolgárokat igyekszik hozzásegíteni ahhoz, hogy képesek legyen maguk is tenni a saját egészségük megőrzéséért (77/2003. (IV.3.) GYŐR MJV Kgy. sz. határozat). Az egészségügyi ellátórendszert tekintve pedig a megelőzésre helyezi a hangsúlyt. Egy városi lakosság egészségét befolyásoló döntéseket nagymértékben a helyi önkormányzatok hozzák meg, ezért az Egészséges Városok Program egyik legfőbb célkitűzése az önkormányzatok egészségtudatosságának növelése, az egészség szempontjainak érvényesítése a döntéshozatali folyamatokban. Az Egészséges Városok Program működését az alábbi alapelvek határozzák meg (Nagy, 2011): multiszektoralitás; városi döntéshozók elkötelezettsége az egészség érdekében; partneri együttműködés; közösségek részvétele a döntések előkészítésében; egyenlő esélyek biztosításának elve; szolidaritás; fenntartható fejlődés biztosítása.

Az Egészséges Városok mozgalom a kezdetektől ötéves megvalósulási fázisokban, úgynevezett ciklusokban határozza meg a prioritásait (Nagy, 2011). Az első ciklusban (1988–1992) a legfőbb feladat az új munkamódszerek megismertetése, a nemzeti Egészséges Városok Hálózatok megszervezése és a program alapelveinek megszilárdítása volt. A második ciklus (1993–1997) során a hangsúly a konkrét programokra, akciókra tevődött át, a fő prioritások az egészséges közösségi politika és a városi egészségtervezés volt. A harmadik ciklusban (1998–2002) a legfőbb téma az esélyegyenlőség, a fenntartható fejlődés és a társadalmi fejlődés volt, mindezek az integrált egészségfejlesztési tervezés hangsúlyozásával. A negyedik ciklusban (2003–2008), az előző ciklus témaköreit megtartva, az egészséges idősor, az egészséges várostervezés, az egészséghatás-vizsgálatok, valamint a fizikai aktivitás és az aktív élet került a középpontba. Az ötödik ciklus (2009–2013) átfogó prioritása az „egészséget és egyenlőséget az egész-

ségben minden helyi szakpolitikában” volt. Fő témákat a gondoskodó és támogató környezetek létrehozása, az egészséges élet, az egészséges városi környezet és tervezés alkotta. A fejlesztések középpontjában az egészségműveltség állt. A hatodik ciklus (2014–2018) átfogó célkitűzései és a prioritásai megegyeztek az Egészség 2020 stratégiában meghatározott célokkal. Az átfogó célkitűzések a következők: az egészségben jelentkező esélyegyenlőtlenségek leküzdése, valamint a városi vezetés és részvételen alapuló kormányzás az egészség érdekében. A kiemelt témakörök között megtalálható az egész életen át tartó egészségfejlesztés, a népegészségügyi prioritások kezelése, az emberközpontú egészségi rendszerek és a népegészségügyi kapacitás megerősítése, valamint a rugalmas közösségek és támogató környezetek kialakítása (WHO, 2013).

Győr városa két szálon is kapcsolódik az Egészséges Városok mozgalomhoz: egyrészt a nemzeti hálózat tagjaként 1989-ben csatlakozott a mozgalomhoz. Magyarország az Egészséges Városok Program elindulása óta aktív résztvevője az Egészségügyi Világszervezet Európai Regionális Irodája által indított kezdeményezésnek. Hazánkból Pécs városa az elsők között, alapítóként csatlakozott az európai programhoz, majd röviddel ezt követően létrehozta az Egészséges Városok magyarországi hálózatát. A lazább hálózati keretektől az Egészséges Városok Magyarországi Szövetsége 1992-ben alakult meg, négy év hálózati együttműködést követően, 11 tagvárossal. A szövetség 2014-ben módosította alapszabályát, melynek következtében lehetővé vált a határon túli magyarlakta települések csatlakozása is. A szövetség egyúttal a nevét is megváltoztatta, hogy kifejezze új szerepét: Egészséges Városok Magyar Nyelvű Szövetségére. Másrészt Győr városa 1994-től projektvárosként közvetlenül is kapcsolódik a WHO Európai Regionális Irodájához. A projektvárosi körbe a városok ötévente megújuló szempontrendszer alapján nyerhetnek felvételt. Győr városa a második ötéves ciklustól kezdve folyamatosan lehetőséget kapott a projektvárosi körben való munkára, 2018-ban a közgyűlés támogatta a hetedik ötéves periódusra is az Európai Projektvárosi Hálózatban való részvételre irányuló pályázat beadását és az ezzel járó kötelezettségek teljesítését (18/2018. (II.23.) GYŐR MJV Kgy. sz. határozat). A projektvárosokkal szemben az elvárás nem egy meglévő állapotot jelent, hanem elkötelezettséget az egészség kérdései iránt a városvezetés részéről, valamint azt, hogy tudatosan kíván tenni a lakosság egészségi állapotának javítása és az ehhez szükséges környezeti és egyéb feltételek megteremtése érdekében.

Az Egészséges Városok Program kezdeményezésére több intézményesült formában működő, együttműködési platform is működik a városban. Az EVP koordinálása a WHO Egészséges Városok Programiroda feladata, amelynek operatív munkáját az Egészséges Városok Projekt Irányító Bizottsága segíti. Az interszektorális bizottság létrehozása a projektvárosi tagság „feltétele”, melyben az irányító szerep a politikai döntéshozók kezében van, és a különböző ágazatok, szektorok együttműködését hivatott elősegíteni, illetve lehetőséget biztosít az önkormányzat különböző területei és egyéb intézmények, civil szervezetek közötti párbeszédre. A bizottság működése a projekt irányító szerepe mellett jelenti egyúttal a legitimitációt és a projekt kapcsolódását a helyi politikai rendszerhez. A WHO Egészséges Városok Program kezdeményezésére Győr város képviselő-testülete 2001-ben fogadta el a városi drogstratégiát, és egyúttal létrehozta a városi Kábítószerügyi Egyeztető Fórumot (a továbbiakban: KEF), valamint annak három szakmai bizottságát

Laczkovits-Takács Tímea: Idősügy a győri Egészséges Városok Program tükrében

(Prevenációs Bizottság, Kínálat-Csökkentési Bizottság, Terápiás Bizottság) a stratégia megvalósításának segítésére, koordinálására, mely egy széles körű együttműködést tesz lehetővé a városban az intézmény és civil szereplők összefogása révén (18/2001. (I.25.) Győr MJV Kgy. sz. határozat). A KEF a gyakorlatban összehangolja a drogprobléma kezelésében érintett intézmények és szervezetek munkáját, támogatja a drogstratégia megvalósítását, segíti a hálózatépítést, az információáramlást és az érdemi együttműködést. Kiemelt célja a drogproblémában érintettekkel szolidáris helyi közösség megteremtése, az együttműködés olyan formájának kialakítása és biztosítása, ami elősegíti a droghasználat további terjedésének mérséklését, a problémás droghasználat megelőzését, illetve az általa okozott egyéni és közösségi terhek csökkentését. A KEF a prevenciót helyezi előtérbe, amely a résztvevők aktivitását biztosító, komplex, folyamatos, hosszú távú, személyiségfejlesztésen alapuló egészségfejlesztés. A WHO programiroda közreműködésével 1995-ben indult Győrben a közlekedésbiztonsági WHO-projekt, és ekkor alakult meg a Győr Városi Közlekedésbiztonsági Bizottság is, amely a témához kapcsolódó intézmények, szervezetek közötti kommunikációt, koordinációt hivatott elősegíteni. A Bizottság elnöke Győr rendőrkapitánya, társelnöke a közlekedésért felelős alpolgármester, titkárai a WHO-koordinátor és a Győri Városi Rendőrkapitányság munkatársa, tagjai többek között a városi és megyei rendőrkapitányság, az egyetem, a városi útkezelő szervezet, az állami útkezelő szervezet, a közlekedési felügyelet, egy mérnökiroda és egy biztosítótársaság. A negyedik intézményesült fórum az Idősügyi Tanács.

Az Egészséges Városok Program keretében számos stratégiai dokumentum is készült Győr városában, melyek az EVP tevékenységeit alapozzák meg (1. táblázat).

1. táblázat: A győri Egészséges Városok Program stratégiai dokumentumai

Dokumentum elnevezése	Elfogadás éve
Győr Város Egészségképe 1997	1998
Győr Városi Egészségterv	1998
Győri Környezet-egészségügyi Akcióprogram	2000
Győr Városi Drogstratégia 2001	2001
Egészségkép (Győr Város egészségpolitikai állapotleírása)	2003
Győr Városi Drogstratégia 2005–2009	2005
Idősek egészségképe Győr Városában 2006	2006
Koncepció az idősek életminőségének javítására Győrben (2007–2012)	2007
Győr Város Egészségképe 2008	2008
2010–2014. évi Győr Városi Drogstratégia	2009
Idősek egészségképe 2013	2013
Koncepció az idősek életminőségének javítására Győrben (2013–2017)	2013
Győr Megyei Jogú Város Egészségképe 2014	2016
Győr Megyei Jogú Város Drogstratégiája 2016–2020	2016
Győr MJV városi Egészségfejlesztési Terve (2016–2020)	2016

Forrás: Saját szerkesztés

AZ EGÉSZSÉGES VÁROSOK PROGRAM IDŐSÜGYI VONATKOZÁSAI

Győr Megyei Jogú Város Önkormányzata a WHO Egészséges Városok Program keretében, a nemzeti hálózati tagság és a projektvárosi tagság mellett 2005 óta egyedüli magyar városként vesz részt a projektvárosok egy tematikus együttműködésében, az „Egészséges Időskor” alhálózatban (60/2015. (III.27.) GYŐR MJV Kgy. sz. határozat). Az alhálózat munkájában 16 európai projektváros vesz részt. Az egészséges idősödés 2003 óta kiemelt téma az Európai Egészséges Városok Hálózatában. A negyedik ötéves cikluson belül (2003–2008) Győr városa a meghatározott prioritások közül a városban élő idős lakosság egészségének fejlesztését tűzte ki célul, amit azóta is prioritásként kezel az EVP megvalósítása során. A következőkben a tanulmány a győri idősügyi tevékenység meghatározó elemeit mutatja be.

Idősügyi Tanács

Az Egészséges Városok Program idősügyi vonatkozásában a legfontosabb intézményszerű fórum a Győr Városi Idősügyi Tanács, melynek működése több mint tíz évre tekint vissza. A Tanács munkáját a WHO Egészséges Városok Programiroda segíti.

Országos szinten az Idősügyi Tanács – több európai országot megelőzve – már 1997 óta működik Magyarországon (Zárol, 2014), melyet a kormány azért hozott létre, hogy a kormányzati tevékenységben eredményesebben érvényesüljenek az idős emberek érdekei. A győri önkormányzat mindig kiemelt figyelmet fordított a városban élő idősekre, az életkörülményeikre, a szociális támogatásukra, a kulturális lehetőségeik bővítésére, továbbá a városban számtalan önszerveződés, szakmai klub működik, melyekben a szépkorúak aktívan tevékenykednek. Az országos példát szem előtt tartva, az Idősügyi Tanács létrehozásáról, személyi összetételéről, működési rendjéről 2006-ban döntött a győri közgyűlés (137/2006. (V.18.) GYŐR MJV Kgy. sz. határozat), melynek eredményeképpen 2017. január 1-jén a Tanács megkezdte a működését, amely a győri önkormányzat mellett működő konzultatív, véleményező és javaslattevő testület (262/2006. (IX.21.) GYŐR MJV Kgy. sz. határozat). A Tanács feladatai közé tartozik:

- a győri idősek érdekeinek képviselete;
- a generációk közötti kapcsolat, szolidaritás erősítése;
- az információáramlás biztosítása, közvetítése;
- művelődési, képzési lehetőségek összehangolása;
- együttműködés kialakítása az idősekkel foglalkozók között;
- évente a Tanács munkájáról jelentést készít a közgyűlés felé.

Az Idősügyi Tanács elnöke a polgármester, akit akadályoztatása esetén az alelnök helyettesít, az alelnöke a város alpolgármestere, titkára a Szociális, Egészségügyi és Lakásügyi Bizottság által delegált bizottsági tag. A Tanács tagjai: önkormányzati képviselők (3 fő), nyugdíjas szervezetek képviselői: (3 fő – Arrabona Városi Nyugdíjas Egyesület, Győr-Moson-Sopron Megyei Pannon Nyugdíjas Egyesület, Győri Nemzeti Polgári Nyugdíjas Egyesület), az Egyesített Egészségügyi és Szociális Intézmény képviselője (1 fő). Az állandó meghívottak között konzultációs joggal a Tanács ülésein részt

Laczkovits-Takács Tímea: Idősügy a győri Egészséges Városok Program tükrében

vesz a humánszolgáltatási főosztályvezető, a szociális osztályvezető, a WHO-koordinátor és az egyházak képviselői. Évente legalább négy alkalommal ülésezik, munkatervét maga határozza meg.

Idősek egészségképe, idősek életminőségét javító koncepció, éves feladatterv

Az EVP idősügyi feladatait, kezdeményezéseit a releváns stratégiai dokumentumok alapozzák meg. Ezek közül két dokumentumot kell kiemelni: az egyik az Idősek egészségképe, mely 2006-ban és 2013-ban készült a városban. Az egészségkép alapját az „Egészséges Időskor” Alhálózat által WHO-s indikátorok alapján kidolgozott indikátorlista és útmutató jelentette, melyet az alhálózat tagjainak rendelkezésére bocsátották (137/2006. (V.18.) GYŐR MJV Kgy. sz. határozat). A 2006-ban készült győri Idősek egészségképe két forrásból állt össze: 1. A WHO-s indikátorlista alapján meglévő adatokból összeállított adatbázis. 2. Az 50 év feletti győri lakosság 320 fős mintáján készült kérdőíves felmérés. A lakossági felmérés elsősorban azokra a minőségi mutatókra irányult, amelyekről az önkormányzat a meglévő forrásokból nem rendelkezett adatokkal.

A 2006-os egészségkép külön fejezetben vizsgálta az 50 év feletti győriek demográfiai és egészségi helyzetét, mint az egészségügyi szolgáltatásokhoz, a szociális jóléti és más ellátószolgáltatásokhoz való hozzáférést. A harmadik nagy fejezet keretén belül, mely a *Szociális kép – gyengeségek és erősségek* címet viseli, vizsgálat tárgyát jelentette a jövedelem és szociális helyzet, a lakáshelyzet és környezet, a foglalkoztatás-hivatás, az oktatás, a közösségi részvétel és a fejlesztési kérdések. Az Idősek egészségképére mint helyzetfelmérésre alapozva készült el az idősek életminőségének javításáról szóló koncepció a 2007–2012-es időszakra, melyet a közgyűlés 2007 novemberében fogadott el (327/2007. (XI.15.) GYŐR MJV Kgy. sz. határozat). A koncepció az alábbi prioritásokat fogalmazta meg:

- a tájékoztatás és érdekképviselő javítása;
- közösségi terek biztosítása városrészenként;
- az idősek otthonaikban maradását elősegítő szociális szolgáltatások fejlesztése;
- a biztonság javítása;
- az idős emberek erőforrásként való alkalmazása.

Továbbá tématerületenként javaslatokat és konkrét célokat fogalmaz meg a dokumentum az alábbi témakörökben:

- jövedelem biztonsága,
- egészségfejlesztés (fizikai és mentális egészség megőrzése),
- szolgáltatások igénybevételeinek támogatása (egészségügyi ellátás, szociális és kulturális szolgáltatások),
- idősek biztonságának javítása (közbiztonság, balesetvédelem),
- érdekképviselő és információáramlás elősegítése,
- idős ember mint erőforrás (idősek munkavállalásának támogatása),
- lakókörnyezet,
- várostervezés,
- idősekre vonatkozó kutatások a városban.

Az idősök életminőségének javításáról szóló koncepció 2012-ben lejárt, így esedékesse vált az Idősök egészségképének aktualizálása, melyre építve elkészülhetett a következő öt évre szóló új koncepció is. A 2013-as, a Győrben élő idősök helyzetét bemutató egészségkép elkészítéséhez a társadalmi részvétel jegyében egy széles körű munkacsoportot hoztak létre, melynek munkájában számos intézmény szakemberei vállaltak szerepet: a Széchenyi István Egyetem tanszékei, a Győr-Moson-Sopron Megyei Város Kormányhivatal illetékes szervei, az Egyesített Egészségügyi és Szociális Intézmény és idősklubjai, a Győr Megyei Jogú város Népjóléti Osztálya és a WHO-iroda, idősügyi civil szervezetek, valamint az Idősügyi Tanács (216/2013. (IX.27.) GYŐR MJV Kgy. sz. határozat). A helyzetfelmérés során a WHO-s indikátorok alapján történő adatgyűjtés mellett ismét sor került egy reprezentatív lakossági felmérésre, továbbá lakossági fórumokra, illetve fókuszcsoportos beszélgetésekre is. A helyzetfelmérés során a korábbi egészségképben vizsgált területek kerültek ismét górcső alá. A helyzetfelmérés megállapításaira alapozva készült el a 2013–2017-es időszakra vonatkozóan az idősök életminőségét javító koncepció, melynek alapjául a Korbarát Városok Globális Hálózatának ajánlása szolgált, így a koncepció az alábbi nyolc fő területhez kapcsolódóan fogalmazza meg a célkitűzéseket (WHO, 2017):

- külső terek és épületek;
- közlekedés;
- lakhatás és lakókörnyezet;
- társadalmi részvétel;
- tisztelet és társadalmi integráció;
- állampolgári részvétel és foglalkoztatás;
- kommunikáció és információ;
- közösségi támogatás és egészségügyi szolgáltatások.

Mind a 2007-ben, mind a 2013-ban elfogadott koncepciókban megfogalmazott célok megvalósítása az adott évre lebontott feladatterv megvalósításával történik, mely feladattervet, illetve végrehajtását az Idősügyi Tanács és Győr Város Közgyűlése fogadja el. A 2. táblázat röviden összegzi, mely tevékenységek végrehajtását vállalta 2017. évben Győr Megyei Jogú Város Önkormányzata.

Idősök életminőségét javító kezdeményezések

Az EVP tevékenységében számtalan, idősökre irányuló kezdeményezést, programot tudunk beazonosítani, melyek közül csupán pár jó gyakorlat, jó példa bemutatására van lehetőség a tanulmány keretein belül.

A 2006-ban elkészült Idősök egészségképének eredményeire, következtetéseire alapozva, melynek része volt az 50 év feletti városi lakosság reprezentatív mintáján végzett kérdőíves felmérés is, vezethető vissza a győri Beszélgető Hálózat létrejöttéhez. A kezdeményezés 2009-ben való létrehozásának előzménye, hogy a felmérés adatai szerint minden negyedik megkérdezett egyedül lakik, a 80 év felettiiek esetében pedig ez az arány 43%. A magányosságot súlyosbítja, hogy a megkérdezettek 49%-a enyhe depresszióval küzd, míg 5,9%-nál középsúlyos depressziós állapot, 1,9%-nál súlyos depressziós

Laczkovits-Takács Tímea: Idősügy a győri Egészséges Városok Program tükrében

2. táblázat: A 2017. évi feladatterv célok és elvégzett tevékenységek tükrében

Területek (Domains)	Cél	Elvégzett tevékenységek
1. Külső és belső terek, épületek	A városi környezet idősek szükségleteit figyelembe vevő fejlesztése	Közösségi terek bővítése, megújítása, padok kihelyezése, új közösségi terek kialakítása
2. Közlekedés	Mobilitás, öngondoskodás elősegítése	Járdák, kerékpárutak megújítása, GyőrBike rendszer bővülése
3. Lakhatás és lakókörnyezet	Az időseknek saját otthonukban maradását elősegítő megoldások alkalmazása	Idősbarát lakásprogram meghirdetése
4. Társadalmi részvétel	Kultúra iránti érdeklődés felkeltése, élethosszig tartó tanulás; kulturális szolgáltatások fejlesztése	Nyugdíjas Egyetem támogatása, korbarát programszervezés: Nyugdíjasok Alkotók kiállítása, Idősek világnapi ünnepség, Tavaszki nagykoncert
5. Társadalmi integráció	Döntéshozatalban való részvétel elősegítése; idősek közösségi részvételének ösztönzése; felkészülés az időskorra, tudatosság növelése	Idősügyi Tanács működése, nyugdíjas szervezetek támogatása, EESZI Országos Találkozójának megrendezése; „Légy ott pályázat!” által kínált programok, EESZI TOP pályázatának keretében „Húsvéti tojásvadászat”; magyar–kazah jótékonyági koncert, Örökifjak fesztiválja, EESZI nyitott kapuk programsorozata
6. Állampolgári részvétel és foglalkoztatás	Idősek képviselőiténél még hatékonyabbá tétele; alacsony jövedelmű nyugdíjasok felkutatása, támogatása; 50 és 60 év feletti foglalkoztatásának javítása; nyugdíjállományra való felkészülés segítése; aktivitás, önkéntes munkavállalás elősegítése	Idősügyi Tanács kihelyezett ülései; a lakosság tájékoztatása a helyi média segítségével; szociális ellátásokról, támogatásokról való rendszeres tájékoztatás; tájékoztató a Nyugdíjas Szövetkezetek tevékenységéről; nyugdíjasklubok működése, Beszélgető Hálózat működtetése
7. Kommunikáció, információ	Egészséges idősödés, pozitív idős kép közvetítése a helyi társadalom számára; informatikai kultúra fejlesztése	Győr-Plusz hetilapban Generációk rovat; informatikai ismeretek bővítése több csoportban a Nagy-Net képzéseinek keretén belül
8. Közösségi támogatás, egészségügyi és szociális szolgáltatások	Egészségügyi és szociális szolgáltatások színvonalának megtartása, hatékonyság javítása; egészség megőrzése és fenntartása időskorban (mentális egészség, fizikai egészség, egészséges táplálkozás); dohányzásról való leszokás támogatása; idősek speciális szükségleteinek megismerése	Egészség-Piac lakossági egészségmegőrző programsorozat, Idősvonal működtetése; szűrővizsgálatok a városi rendezvényeken; gyaloglóklubok elindítása a városban; uszodabérletek kiosztása; Győr Városi Rendőrkapitányság rendszeres tájékoztató előadásai; gyógyszer-támogatás és rendkívüli települési támogatás jogosultsági feltételeinek változása; házi segítségnyújtást végzők számának bővítése; EESZI Otthon utcai telephely bővítése; Idősbarát Régió projektben való részvétel

Forrás: Saját szerkesztés a 19/2018. (II.23.) GYŐR MJV Kgy. sz. határozat alapján

állapot feltételezhető (137/2006. (V.18.) GYŐR MJV Kgy. sz. határozat). Önkéntes munkát a megkérdezettek közül alig minden tizedik végez, ha igény lenne rá, 23% szívesen vállalna munkát elsősorban szociális vagy oktatási területen. Ezen adatok ismeretéből kiindulva indult el a kezdeményezés, mely gyakorlatilag egy kortárssegítő szolgálat is egyben, hiszen aktív nyugdíjasok vállalnak önkéntes munkát. Heti egy alkalommal, átlagban 2 órában felkeresnek egy magányos időst az otthonában egy társalgás erejéig. Van olyan önkéntes, aki két személyt is vállal, továbbá van olyan segítségre, beszélgetésre szoruló, akit a kórházban vagy bentlakásos szociális intézményben keresnek fel az önkéntesek. A Beszélgető Hálózat pozitív hatásai felbecsülhetetlenek, hiszen oldja az egyedül élők magányát, elszigeteltségét, csökkenti a depresszió kialakulásának kockázatát, társaságot biztosít, és nem utolsósorban a fontosság érzését adja. Az önkéntes segítség kölcsönös haszonnal jár, és nem csupán annak jelent sokat, akit látogatnak, hanem a segítőknek is. Ez az önkéntes munka hiánypótló a városban, a mentálhigiénés gondozás egy formája, mely nemcsak a mentális egészség fenntartását segíti elő, hanem hozzájárul az idősök nyitottságának, szellemi frissességének és fizikai egészségének megőrzéséhez is. A Beszélgető Hálózat önkénteseinek toborzásában eleinte a győri időszügyi szervezetek vállaltak nagyobb szerepet, később a helyi média is bekapcsolódott a toborzási folyamatba, mivel ilyen formában egy szélesebb kört is el lehet érni, esetleg olyanokat is, akik nincsenek az időszügyi szervezetek látókörében. Az önkéntességet vállalók egy 4×4 órás tréningen vesznek részt, melyeket szakpszichológusok tartanak. Míg a kezdeményezés elindulásakor, 2009-ben 16 fő szerzett képzettséget, addig ma már több mint 100 fő kiképzett önkéntesről beszélhetünk. Fontos kérdés továbbá a célcsoport elérése, melyben az Egyesített Egészségügyi és Szociális Intézmény Gondozási Központjai nyújtanak segítséget. 2012 szeptemberétől az önkéntes segítők igényük alapján havi rendszerességű találkozón vesznek részt, ahol lehetőség van saját problémáik egymással való megosztására, és egyben továbbképzési és fejlődési lehetőséget is biztosítanak számukra. A tapasztalatok alapján igény van erre a szolgáltatásra Győrben, melyet a város önkormányzata a kezdetektől anyagi forrással támogat (18/2018. (II.23.) GYŐR MJV Kgy. sz. határozat).

Győr Megyei Jogú Város Önkormányzata folyamatosan segíti a győri időseket, hogy minél hosszabb ideig élhessenek saját, megszokott környezetükben, lakásukban a szociális szolgáltatások megszervezésével, az intézményes ellátórendszer kialakításával, továbbá egyéni és csoportos kedvezmények biztosításával (337/2009. (X.29.) GYŐR MJV Kgy. sz. határozat), valamint olyan programokban való részvétellel, melyek kimondottan az idősök lakhatásának korszerűsítését helyezték középpontba. Ilyen kiemelt projekt volt a Wel-hops európai uniós program. A győri önkormányzat sikeresen pályázott az INTERREG IIIC Közösségi programjára, melynek keretein belül 2005 és 2007 között részt vett a „Welfare housing policies for senior citizens” (Wel-hops) projekt megvalósításában, külföldi partnerekkel együtt (219/2007. (VII.5.) GYŐR MJV Kgy. sz. határozat). A projekt alap gondolata, hogy az idősök számára minél hosszabb ideig biztosítható legyen az önellátás fenntartása, a választás lehetősége, az életminőség és az önállóság javítása mellett, küldetése pedig ajánlások megfogalmazása idősök otthonainak megtervezéséhez, felújításához. A partnerország-

gokban és további európai országokban meglévő idősök számára megfelelő otthonok példáit összegyűjtötték és kategorizálták, rendszeres tapasztalatcseréket, fórumokat, konferenciákat tartottak, ennek eredményeképpen elkészült egy kézikönyv, mely az idősokorúak életminőségének javításához ajánlásokat fogalmaz meg az alábbi fejezetekben: a lakás, az épület lakásokon kívüli belső területe, az épületet körülvevő környezet, a városi környezet, átépítés és átalakítás. Mindegyik fejezet ajánlásaira vonatkozóan kiemelt fontosságú a lakáson kívüli és belüli akadálymentes közlekedés, a lakások bejáratának könnyű megközelíthetősége, felismerhetősége, a városi környezet lehető legbiztonságosabb kialakítása. Az Önkormányzat a projekt folytatásaként 2009 óta hirdeti meg az *idősbarát lakásprogramot*, melyre a költségvetésében a 2009-es évben 4 millió, 2010 és 2016 között 5 millió és 2017-től 6 millió forintot különített el. A pályázat lebonyolításában a kezdetektől a Magyar Máltai Szeretetszolgálat Egyesület Nyugat-Dunántúli Régiója vesz részt. Megállapodás keretében minden évben elkülönített pénzüsszeg áll rendelkezésre a „Wel-hops” kiadásokra (99/2011. (IV.29.) GYŐR MJV Kgy. sz. határozat), az e célra átadott pénzeszköz felhasználása minden évben a közgyűlés által elfogadott feltételek és bírálati szempontok alapján történik, mely szempontok a 2018-as évben a következők voltak (75/2018. (V.4.) GYŐR MJV Kgy. sz. határozat):

- 65 év feletti életkor;¹
- győri saját tulajdonú vagy a pályázó haszonélvezetével terhelt ingatlanban – amelyet tulajdoni lappal kell dokumentálni – életvitelszerű tartózkodás;
- a támogatás összege maximum 500 000 Ft lehet;²
- a lakás átalakítása könnyítse meg az idős ember életét, javítsa az önálló élet feltételeit;
- egy lakásra egy támogatási kérelem nyújtható be;
- előnyt élvez az az idős személy, aki igénybe vesz valamely szociális szolgáltatást;
- a támogatás nem örökölhető;
- a támogatás felhasználásáról fényképes beszámolót kell készíteni.

2009 óta 118 idős életfeltételeit javító lakáskorszerűsítés valósult meg a pályázati keretből (75/2018. (V.4.) GYŐR MJV Kgy. sz. határozat).

2013-ban indult útjára, pályázati forrás³ segítségével, egy újabb szolgáltatási elem a győri idősök és hozzátartozóik számára, mely a már meglévő ellátások és szolgáltatások hozzáférhetőségét kívánta elősegíteni, és amely gyakorlatilag jelzőrendszerként is funkcionál az idősellátás területén. Az *Idősvonal* kiemelt célja a város lakosságának tájékoztatása az idősödéssel kapcsolatos változásokról, valamint a családok felkészítése arra, hogy probléma esetén milyen segítségnyújtási lehetőségek vehetők igénybe. További célkitűzés a figyelem ráirányítása arra, hogy fontos a tudatos felkészülés az idősorra. Az Idősvonal korszerű kommunikációs tér, elérése több csatornán (telefon, e-mail, honlap) keresztül biztosított. Az idősök és hozzátartozóik az Idősvonalon az idősökkel, idősokkal, idősödés folyamatával és szociális szolgáltatások igénybevételével kapcsolatos kérdéseiket tehetik fel, amelyekre rövid időn belül szakértői válaszokat kaphatnak. Továbbá e vonalon jelezhetik azt is, ha a környezetükben átmenetileg vagy tartósan segítségre szoruló idős emberről van tudomásuk. Az Idősvonal a projekt

lezárásával nem ért véget, hanem a napi munkába beépült szolgáltatást a mai napig működteti az önkormányzat.

A „Légy ott! Önkéntesség és közösségi élmény a találkozások városában, Győrben” elnevezésű projekt, melyet a WHO Egészséges Városok Program és annak civil hátterét jelentő Győriek Egészségéért Közhasznú Egyesület koordinál, szintén számos programelemet tartalmaz a győri idősök számára – többek között szenior táncklub, gyaloglóklub, önkéntes nagyfi szolgálát, unoka–nagy szülő sakkverseny –, megcélozza ezt a korosztályt (18/2018. (II.23.) GYŐR MJV Kgy. sz. határozat).

Győr idősbárát tevékenységének elismeréseként 2010 után 2018-ban is elnyerte az Idősbarát Önkormányzat Díjat. Az Emberi Erőforrások Minisztériuma és a Belügyminisztérium az idei évben tizenötödik alkalommal ítélte oda a rangos elismerést. A díjat pályázat útján azok a helyi önkormányzatok nyerhetik el, amelyek a szociális gondoskodás körébe tartozó kötelező alapeladataikon túl aktív tevékenységükkel – különösen a pályázati lehetőségek kihasználásával – elősegítik az idős korúak helyi szervezeteinek működését, illetve hozzájárulnak szabadidős programjaik megszervezéséhez, példamutató együttműködést alakítanak ki az idősügy területén tevékenységet folytató szervezetekkel, illetve személyekkel, a helyi közéletbe, illetve annak alakításába széleskörűen bevonják az időskorú polgárokat, illetve szervezeteiket, és amelyek kialakították a helyi idősbárát politika azon rendszerét, amely hosszú távon biztosítja e területen az eredményes működést (58/2004. (VI.12.) ESZCSM-BM együttes rendelet).

ÖSSZEGRZÉS

A tanulmány rámutat arra, hogy a győri humánszolgáltatási modell egyik meghatározó pillére, az Egészséges Városok Program sokrétű tevékenysége, feladatellátása során kiemelt figyelem övezi az idősöket. Győr város humánszolgáltatási modelljének szociális pillérét, vagyis a helyi szociális ellátórendszer által, a jogszabályi keretek között ellátott kötelező és önként vállalt feladatok palettáját jól kiegészítik az Egészséges Városok Program keretében az idősök számára nyújtott szolgáltatások. Ahogyan a modell többi pillére esetében, itt is a helyi önkormányzat meghatározó szerepvállalásáról van szó, amely a különböző szektorok intézményeivel, szakembereivel való együttműködésekben mind kezdeményező, mind irányító szerepben megjelenik. A győri EVP keretén belül a 2000-es évek második felétől kezdve vetül különös figyelem az idősebb korosztályra. Ekkor alakult meg a győri idősügy meghatározó fóruma, az Idősügyi Tanács, melyben mindenki helyet kapott, aki valamilyen módon kapcsolódik a győri idősügyhöz, a városban működő nyugdíjasszervezetektől kezdve az Egyesített Egészségügyi és Szociális Intézményen át a városi döntéshozókig. A helyi idősügyi tevékenység megalapozását a 2006-ban elkészült Idősök egészségképe, majd az arra épülő, idősök életminőségének javítását célzó koncepció adta, melyek meghatározott időközönként megújulnak. A győri EVP éves feladattervek segítségével, célok és feladatok megfogalmazásával folyamatosan napirenden tartja az „idősök ügyét” a városban. A város idősügyi tevékenysége országos szinten elismert, melyet az Idősbarát Önkormányzat Díjak is tanúsítanak, de mindemellett Győr aktív szereplője

az idősbárát európai kezdeményezéseknek és együttműködéseknek is, melyek számos jó európai gyakorlat megismerését és átvételét teszik lehetővé. A győri humánszolgáltatási modell többi pilléréhez hasonlóan, összességében itt is elmondható, hogy az Egészséges Városok Program magas színvonalú, eredményes működésének alapja is a város gazdasági ereje, mindemelllett a különböző pályázati források is fontos szerepet töltenek be. A győri EVP működése több évtizedes múltra tekint vissza, számtalan kezdeményezéssel, programmal a háta mögött, melynek csupán egy kis szegmensét dolgozta fel a tanulmány, a további szegmensek vizsgálatára további kutatások során kerül sor.

JEGYZETEK

- ¹ 2013 előtt 70 év feletti életkor volt a feltétel.
- ² 2016. évtől 500 ezer Ft a támogatás összege, előtte 400 ezer Ft volt, míg 2009-ben és 2010-ben 300 ezer Ft.
- ³ TÁMOP-5.4.9-11/1-2012-0021 „Fejlesztés a szolgáltatásokban rejlő lehetőségek jobb kiaknázásával és a partnerkapcsolatok erősítésével”.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Budai István (2014): Az együttműködés mint a szociális szolgáltatásokban folyó tevékenység egyik építőköve. In: Csizmadia Zoltán – Tóth Péter (szerk.): *Helyi társadalom és intézményrendszer Győrben*. Universitas-Győr Nonprofit Kft., Győr, 230–244.
- Budai István – Puli Edit (2014): Az együttműködés vizsgálata a szociális szolgáltatásokban. Az altéma-kutatás eredményeinek összegzése. In: Csizmadia Zoltán – Tóth Péter (szerk.): *Helyi társadalom és intézményrendszer Győrben*. Universitas-Győr Nonprofit Kft., Győr, 272–290.
- Bugovics Zoltán (2014): A győri identitás háttértényezőinek vizsgálata. In: Csizmadia Zoltán – Tóth Péter (szerk.): *Helyi társadalom és intézményrendszer Győrben*. Universitas-Győr Nonprofit Kft., Győr, 100–115.
- Czakó Katalin – Dóry Tibor (2016): A területi tőke koncepciója és a városi vállalkozáskutatás. *Tér és Társadalom*, 30. évf., 1. sz., 18–36., <https://doi.org/10.17649/tet.30.1.2699>.
- Czakó Katalin – Hajdu-Smahó Melinda (2014): Vállalati nyitottság vizsgálata a Győri Járműipari Körzet területi tőkéjében. In: Lados Mihály (szerk.): *A gazdaságszerkezet és vonzáskörzet alakulása*. Universitas-Győr Nonprofit Kft., Győr, 216–229.
- Csizmadia Zoltán (2014): A szociális intézményrendszer szereplőinek hálózati struktúrája. In: Csizmadia Zoltán – Tóth Péter (szerk.): *Helyi társadalom és intézményrendszer Győrben*. Universitas-Győr Nonprofit Kft., Győr, 245–271.
- Dusek Tamás (2014): A közszolgáltatások területi és szervezeti hatékonysága és győri integrációja. In: Dusek Tamás (szerk.): *A városi rendszer működése. Közösségi szféra, oktatás és Győr jövőképe*. Universitas-Győr Nonprofit Kft., Győr, 45–54.
- Fekete Dávid (2014): Győr aktuális jövőképe a város stratégiai dokumentumainak tükrében. In: Dusek Tamás (szerk.): *A városi rendszer működése. Közösségi szféra, oktatás és Győr jövőképe*. Universitas-Győr Nonprofit Kft., Győr, 180–187.
- Fekete, Dávid (2018a): Latest results of the Győr Cooperation Model. *Polgári Szemle/ Civic Review*, Vol. 14, Special Issue, 195–209., <https://doi.org/10.24307/psz.2018.0413>.
- Fekete, Dávid (2018b): Economic Development and Economic Governance Through the Example of the City of Győr. *Deturope*, Vol. 10, No. 1, 97–115.
- Kovácsné Tóth Ágnes (2014): A lakosság egészségi állapotának és egészségtudatosságának néhány jellemzője. In: Csizmadia Zoltán – Tóth Péter (szerk.): *Helyi társadalom és intézményrendszer Győrben*. Universitas-Győr Nonprofit Kft., Győr, 201–216.

- Nagy Zsuzsanna (szerk.) (2011): *A WHO Egészséges Városok Programja Magyarországon*. Egészséges Városok Magyarországi Szövetsége, Pécs.
- Nárai Márta (2014a): Humán szükségletek alakulás Győrben I. – Alapszükségletek. In: Csizmadia Zoltán – Tóth Péter (szerk.): *Helyi társadalom és intézményrendszer Győrben*. Universitas-Győr Nonprofit Kft., Győr, 154–181.
- Nárai Márta (2014b): Humán szükségletek alakulás Győrben II. – Magasabb rendű aktivitási szükségletek. In: Csizmadia Zoltán – Tóth Péter (szerk.): *Helyi társadalom és intézményrendszer Győrben*. Universitas-Győr Nonprofit Kft., Győr, 182–200.
- Páthy Ádám (2014): A társadalmi szerkezet belső területi sajátosságai. A győri városrészek és lakóövezetek társadalmi tagozódása. In: Csizmadia Zoltán – Tóth Péter (szerk.): *Helyi társadalom és intézményrendszer Győrben*. Universitas-Győr Nonprofit Kft., Győr, 48–74.
- Rechnitzer János (2016): *A területi tőke a városfejlődésben. A Győr-kód*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs.
- Rechnitzer János – Kecskés Petra – Reisinger Adrienn (2016): A Győri Modell. Az egyetem, az ipar és a város együttműködési dimenziói. In: Lengyel Imre – Nagy Benedek (szerk.): *Térségek versenyképessége, intelligens szakosodása és újrainparosodása*. JATEPress Kiadó, Szeged, 225–239.
- Reisinger Adrienn (2014a): Társadalmi részvétel – ahogy a győri emberek látják. In: Csizmadia Zoltán – Tóth Péter (szerk.): *Helyi társadalom és intézményrendszer Győrben*. Universitas-Győr Nonprofit Kft., Győr, 116–128.
- Reisinger Adrienn (2014b): Vállalatok kapcsolati hálójá Győrben és térségében. In: Lados Mihály (szerk.): *A gazdaságszerkezet és vonzáshörvénnyel alakulása*. Universitas-Győr Nonprofit Kft., Győr, 230–243.
- Reisinger, Adrienn – Kecskés, Petra – Czakó, Katalin (2017): Services of Economic Development Organisations in Győr. *Deturope*, Vol. 9, No. 3, 85–100.
- Tóth Péter – Ditrői Zoltán (2014): A helyi társadalom dimenziói. A lakosság lakópolgári attitűdjének különbségei. In: Csizmadia Zoltán – Tóth Péter (szerk.): *Helyi társadalom és intézményrendszer Győrben*. Universitas-Győr Nonprofit Kft., Győr, 75–99.
- United Nations (1983): *Vienna International Plan of Action on Ageing*. New York. www.un.org/en/events/elderabuse/pdf/vipaa.pdf (Letöltés ideje: 2018. szeptember 28.).
- United Nations (1991): General Assembly resolution 46/91 of 16 December 1991. United Nations Principles for Older Persons.
- United Nations (2002): *Political Declaration and Madrid International Plan of Action on Ageing*. New York. www.un.org/en/events/pastevents/pdfs/Madrid_plan.pdf.
- WHO (2002): *Active Ageing. A Policy Framework*. World Health Organization, http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/67215/WHO_NMH_NPH_02.8.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Letöltés: 2018. szeptember 29.).
- WHO (2013): *Phase VI (2014–2018) of the WHO European Healthy Cities Network: Goals and Requirements*. World Health Organization Regional Office for Europe.
- WHO (2015): *World Report on Ageing and Health*. World Health Organization, http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/186463/9789240694811_eng.pdf?sequence=1 (Letöltés: 2018. szeptember 29.).
- WHO (2017): *Age-Friendly Environments in Europe. A Handbook of Domains for Policy Action*. World Health Organization, www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0011/359543/AFEE-handbook.PDF?ua=1 (Letöltés: 2018. október 3.).
- Wilkinson, Richard – Marmot, Michael (eds.) (1998): *Social Determinants of Health. The Solid Facts*. WHO Regional Office for Europe, Copenhagen, <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198565895.001.0001>.
- Zárol Evelin (2014): Az idősek helyzete, idősügy Magyarországon. *Kapocs*, 13. évf., 4. sz., 74–82.

JOGSZABÁLYOK

- 137/2006. (V.18.) GYŐR MJV Kgy. sz. határozat – Tájékoztató az idősek egészségi állapotáról
- 18/2001. (I.25.) GYŐR MJV Kgy. sz. határozat – Javaslat Győr Városi Kábítószerügyi Érdekegyeztető Fórum létrehozására

Laczkovits-Takács Tímea: Idősügy a győri Egészséges Városok Program tükrében

- 18/2018. (II.23.) GYŐR MJV Kgy. sz. határozat – Tájékoztató a WHO Egészséges Városok Projekt 2017. évi tevékenységéről
- 19/2018. (II.23.) GYŐR MJV Kgy. sz. határozat – Tájékoztató az idősök életminőségének javítását célzó koncepció 2017. évi feladattervének végrehajtásáról és javaslat az idősök életminőségének javítását célzó koncepció 2018. évi feladattervére
- 216/2013. (IX.27.) GYŐR MJV Kgy. sz. határozat – Beszámoló a Győrben élő 50 év feletti lakosság egészségi állapotáról, az Idősök egészségképéről (Idősök egészségképe 2013)
- 219/2007. (VII.5.) GYŐR MJV Kgy. sz. határozat – Javaslat a „WEL_HOPS” projekt keretében készült „Ajánlások az idősök szükségleteinek megfelelő házak, lakások, otthonok építéséhez és átalakításához” című kézikönyv elfogadására
- 262/2006. (IX.21.) GYŐR MJV Kgy. sz. határozat – Javaslat az Idősügyi Tanács összetételére, feladataira és működési rendjére
- 31/2010. (II.25.) GYŐR MJV Kgy. sz. határozat – Tájékoztató az idősök életminőségének javítását célzó 2009. évi feladatterv végrehajtásáról, és javaslat a 2010. évi feladattervre az idősök életminőségének javítására
- 327/2007. (XI.15.) GYŐR MJV Kgy. sz. határozat – Koncepció az idősök életminőségének javítására Győrben (2007-2012)
- 337/2009. (X.29.) GYŐR MJV Kgy. sz. határozat – Javaslat a Magyar Máltai Szeretetszolgálat Egyesület támogatására az idősök lakhatását, életfeltételeit javító korszerűsítéssel kapcsolatosan
- 58/2004. (VI.12.) ESZCSM-BM együttes rendelet – az Idősbarát Önkormányzat Dfj alapításáról és adományozásáról
- 60/2015. (III.27.) GYŐR MJV Kgy. sz. határozat – Tájékoztató a WHO Egészséges Városok Projekt 2014. évi tevékenységéről
- 75/2018. (V.4.) Kgy. sz. határozat – Javaslat a Magyar Máltai Szeretetszolgálat Egyesület Nyugat-dunántúli Régiójának támogatására
- 77/2003. (IV.3.) GYŐR MJV Kgy. sz. határozat – Tájékoztató a WHO Egészséges Városok projekt 2002. évi tevékenységéről
- 81/2009. (X.6.) OGY határozat az Idősügyi Nemzeti Stratégiáról
- 99/2011. (IV.29.) GYŐR MJV Kgy. sz. határozat) – Javaslat a Magyar Máltai Szeretetszolgálat Egyesület támogatására az idősök lakhatását, életfeltételeit javító lakáskorszerűsítéssel kapcsolatosan